

MARTTI SOIKKELI

90 VUOTTA – 29-4-2025

PENTTI PERTTULI JA MARTTI SOIKKELI

TYÖNSÄ ÄÄRELLÄ. SÄKYLÄ 16.11.2010

KUVA- TENHO TIKKANEN

29. HUHTIKUUTA 2025

RUKAJÄRVEN SUUNNAN HISTORIAYHDISTYS RY – TEKSTIT TENHO TIKKANEN

www.rukajarvikeskus.fi

Onnittelemme emeritusprofessori Martti Soikkelia

90-vuotta 29.4.2025.

Rukajärven suunnan veteraanit valitsivat Martti Soikkelin Rukajärven suunnan historiikkitoimikunnan jäseneksi 26.4.2007. Luonnollisesti tuota päivää ennen oli tapahtunut paljon sellaista, mikä johti tähän veteraanien tekemään päätökseen.

Rukajärven suunnan veteraanit perustivat historiikkitoimikunnan Nurmeksessa 15.6.1986 pitämänsä veteraanitapaamisen yhteydessä. Toimikunnan jäseniksi tuossa vaiheessa tulivat valituiksi maanviljelysneuvos Pentti Perttuli, Suomen Pankin setelipainon johtaja Toivo Rissanen ja professori Toimi Lukkarinen. Toimikunnan tehtävänä oli kirjoittaa Rukajärven suunnan historiateos.

Toimikunta aloitti työnsä ja kutsui puheenjohtajakseen kenraali Erkki Setälän ja jäseneksi Kainuun prikaatin eläkkeellä olevan komentajan eversti Erkki Koiviston. Toimikunta kutsui historiateoksen kirjoittajaksi kirjailija Antti Tuurin, jonka toimikunta keräystyön valmistuttua nimesi ”Rukajärven veteraani – honoris causa”.

Toimikunta lopetti toimintansa täydennetyssä kokoonpanossa vuonna 1993 Antti Tuurin kirjoitustyön tultua päätökseen, mutta Perttuli jatkoi työtään edelleen. Toimikunnan työ käynnistyi uudelleen hiukan laajennettuna, kun Perttuli ehdotti allekirjoittaneen ja professori Martti Soikkelin nimeämistä toimikunnan jäseneksi. Tämä virallistaminen tapahtui siinä yhteydessä, kun veteraanihaastattelujen digitointi oli valmistunut ja se luovutettiin Kansallisarkistolle 26.4.2007. Veteraanien tekemästä päätöksestä saimme kuulla Helsingin rautatieasemalla itseltään Pentti Perttulilta. Olimme sopineet tapaamisesta rautatieasemalla ennen Kansallisarkistoon menoa. Istuimme odotustilan penkillä, missä Perttuli veteraanien päätöksestä kertoi.

Tavattuani Pentti Perttulia useita kertoja Säskylässä hänen kodissaan, hän lausui useampaan kertaan ”odotetaan kunnes professori tulee”. Uskoin pian tapaavani Rukajärven suunnan veteraani professori ja Rukajärven veteraani Arje Scheinin, mutta en tiennyt kaikkea siitä kuka oli tuo odotettu vieras ”**professori ja Pyhäjärven pelastajaksi**” nimetty henkilö. Nyt tiedän ja siksi minun on paikallaan hiukan muistella niitä hienoja tapaamisia ja tehtäviä, mitä tämän toimikunnan nimissä yhdessä teimme.

Ensimmäiset tehtävämme liittyivät siis Perttulin avaaman ”Aarrearkun” sisällön tallentamiseen. Siihen kuului mm.:

1. Rukajärven suunnan historiikkitoimikunnan keräämän n. 670 veteraanin muisteluitten digitointi ja hakemiston laatiminen. Sivuja tuohon aineistoon kertyi 12.389 sivua. Tämä koostui 30 lotan, 164 upseerin ja 470 veteraanin haastattelusta hakemistoinen.
2. Lisäksi samassa yhteydessä luovutettiin Kansallisarkistolle myös Kansa Taisteli-lehden digitoitu aineisto, mikä käsitti vuosien 1957 -1986 kaikkien Kansa Taisteli lehtien 348 numeron digitoidun aineiston eli yhteensä 12.613 sivua juttuhakemistoinen.

Myöhemmin v. 2009 digitoitiin Korven Kaiku -lehden sotien jälkeen ilmestyneet numerot vuosilta 1969 – 2009 eli 24 numeroa, sivuja 257 juttuhakemistoinen. Rukajärven rintamataidetta teos, 72 sivua, julkaistiin 4.6.2009, ISBN 978-952-92-5509-2.

Martti Soikkeli on Rukajärven suunnan historyayhdistyksen perustajajäsen. Tunnen historyayhdistyksen perustamiseen liittyvät tapahtumat juurta myöten. Sen perusteella tiedän, että tämän nimistä yhdistystä ei olisi olemassa ilman professori Martti Soikkeliä. Se tieto perustuu siihen läheiseen luottamukseen ja henkilökohtaiseen suhteeseen, mikä oli vuosien kuluessa muodostunut Pentti Perttulin ja professori Martti Soikkelin välille ja minkä johdosta Perttuli kutsui Soikkeliä ”Pyhjärven pelastajaksi”. Kerrotaan siitä lyhyesti, mutta ensin Rukajärven suunnan nimen käytön historyayhdistyksen perustamisesta ja siitä työstä mitä em. yhdistys on perustamisestaan 19.9.2009 lähtien tehnyt.

Rukajärven suunnan historyayhdistys perustettiin ristiriitaisissa tunnelmissa. Ensin kenraalit kielsivät nimen käytön ”ulkopoliittisesti arveluttavana tekona”. Upseerien käytös loukkasi Perttulia, joka oli menettä henkensä. Aivoinfarktin jälkeen hän kuitenkin nousi jaloilleen ja osallistui yhdistyksen perustamiseen sekä toimi yhdistyksessä vielä kahdeksan vuoden ajan.

Yhdistys on saanut aikaan paljon. Yli 100 kirjallista teosta ja yli 15.000 sivua erilaisia kirjallisia tuotteita siitä aineistosta, mitä yhdistys on koonnut.

Rukajärven tie nimettiin Perttulin ehdotuksen mukaisesti. Se on maan ainut auktorisoitu Jatkosodan taistelutie. Lisäksi on perustettu kolme Rukajärvi-keskusta juuri niihin maakuntiin, mistä Rukajärven suunnan miehet olivat kotoisin.

Kerätty aineisto on mittava. Historiikkitoimikunnan veteraanien keräämä haastatteluaineisto on maan laajin lajissaan, mutta se oli vuoden 2018 lopulla mitattuna vain 1,3 % yhdistyksen nyt kokoamaan aineistoon verrattuna.

Yhdistyksemme perustamisvaiheessa esiintyvän ristiriidan selvitti lopulta professori Martti Soikkeli. Lopputulos ei miellyttänyt Perttulia. Perttulin perustelu ”tunnetusta brändistä” tuli perustavan kokouksen päätökseksi 19.9.2009. Minä uskon, että mikäli professori Soikkeli ei olisi osallistunut kokoukseen nimi olisi ollut toinen ja ristiriita nimiasiasta olisi jäänyt haikkaamaan toimintaa.

Perttulin laaja arkisto digitoitu

Muistan hyvin ne viikonloput ja kohtaamiset, missä saatoin seurata läheltä ja osallistua Martti Soikkelin ja Perttulin keskusteluun. Vuoden 2007 -2010 välisenä aikana tallensimme yhdessä Perttulin valokuva-aineistoa Perttulin Säkylän Koroliksi nimeämässä kodissa.

Näin Perttulin laaja arkisto digitoitiin, aineisto luettelointiin ja luovutettiin kokonaisuudessaan Pentti Perttulille hänen 100-vuotispäivänään 13.3.2016. Tallennettu aineisto oli lähdeaineistona Perttulin 100-vuotisjuhlakirjalle ”Raappanan ritari”. Kirja on numeroitu. Perttulille luovutettu aineisto sisälsi digitoituja valokuvia laajan kirjallisen aineiston yhteensä 13.489 Mt:n aineiston. Tämä 13.3.2016 julkaistu ”Raappanan ritari” aineisto löytyy kansallisarkistosta ISBN numeroilla 978-952-67950-4-1 ja 978-952-67950-3-4.

Pyhäjärven pelastaja

Perttuli kutsui professori Martti Soikkelia ”Pyhäjärven pelastajaksi”. Se oli saanut alkunsa Perttulin puhelinsoitosta Turun yliopistolle. Puhelu ohjautui Martti Soikkelille. Turun kaupunki oli käynnistänyt hankkeen puhtaan veden ottamisesta Säkylän Pyhäjärvestä Turun talousalueen käyttöön. Perttuli halusi tietää oliko yliopistossa tehty selvityksiä Pyhäjärven veden runsaan käytön vaikutuksista ympäristölle. Tätä tutkimusta ei ollut tehty, mutta hanke käynnistyi ja se paljasti vaaratekijät. Perttulia tietenkin huolestutti myös se, että Säkylän Lännen tehtaat käytti samaa Pyhäjärven vettä. Perttuli pelkäsi sitä, että pahimmillaan olisi vaarana tehtaan toiminnan loppuminen veden laadun heikentymisen vuoksi.

Asia tulee paremmin ymmärretyksi, kun tuntee historiaa. Sodan jälkeen Valtioneuvosto oli perustamassa maahan kaikkiaan viisi sokeritehdasta. Niiden joukossa ei ollut Säkylän tehdasta. Perttuli oli koulutukseltaan agronomi ja hyvin tietoinen siitä, että juuri Säkylän lähialueella Satakuntaan sijoittui pääosa maan sokerijuurikastuotannosta. Perttuli kääri hihat ja näin Valtioneuvosto muutti suunnitelmiaan ja vuonna 1956 Länsi-Suomen Sokeritehdas Oy:n perustettiin. Tänä päivänä kyseinen tehdas on ainut maassa toimivista sokeria valmistavista tehtaista. Tehtaan lakkauttaminen oli Perttulin jälkeen vaarassa, mutta Perttulin läheinen vuorineuvokseksi nimetty Simo Palokangas onnistui pelastamaan yhtiön jo siis käytännössä kolmannen kerran.

Simo Palokangas liittyi Rukajärven suuntaan siten, että hän toimi yhtiön toimitusjohtajana Perttulin jälkeen ja kun Rukajärven suunnan historiikkitoimikunta aloitti työskentelyn, Palokankaan tukea tarvittiin haastatteluaineiston kopioimisessa. Perttulin eläkkeellä olevat sihteerit saattoivat Lännen Sokerin tiloissa suorittaa näitä Perttulin eläkepäivien tehtäviä. Perttuli muisti tämän ja palkitsi arvokkaalla kirjalla, josta pari sanaa seuraavaksi.

Antti Tuuri ja Pentti Perttuli puhelinkeskustelu.

Antti Tuuri ilmoitti Perttulille, että veteraanihaastatteluja alkaa olla siinä määrin runsaasti, että kyllä näissä on aineistoa sovitun yhden kirjan tarpeita varten. Perttuli puolestaan oli sitä mieltä, että aineistoa on useampaan teokseen.

Antti Tuuri pani tämän korvan taakse ja kun hän sai valmiiksi Rukajärvi trilogian viimeisen osan, Rukajärven linja -nimisen teoksen, hän pyysi kustantajaa sitomaan kaikki kolme teosta yhdeksi kirjaksi. Valmistutti näistä kaksi kappaletta toisen Perttulille ja toisen vuorineuvos Simo Palokankaalle Lännen Tehtaitten silloiselle toimitusjohtajalle. Omisteeksi hän kirjoitti seuraavan tekstin:

*”Pentti Perttulille
Ystävällisesti, veljellisesti kiittäen,
mutta muistuttaen, että Rukajärven suunnan taisteluista
yksi kirja riittää.*

Iso-Vimmassa 18.8.92 - Antti Tuuri”

Antti Tuuri on jälkepäin kertonut, että alkuvaikeuksien jälkeen, kun haastattelut oli saatu käyntiin, siitä ei tahtonut tulla millään loppua.

Myöhemmin Antti Tuuri kirjoitti lupaamansa teokset Elämä Isänmaalle, mikä oli samalla Rukajärven tie elokuvan käsikirjoituksen pohjana (1999). Kirja kertoo Pentti Perttulin johtaman kahden joukkueen partion matkasta sodan alussa Repolan Lieksajärven ympäri. Peräti viidennen Rukajärvi-aiheisen kirjan Tuuri oli luvannut Perttulille kirjoittaa vielä Muurmannin partioiretkestä. Perttuli toimi tuon retken suuntapartion johtajana. Muurmannin partioiretki oli Jatkosodan miesvahvuudeltaan suurin. Vihollisen selustaan Muurmannin radan partioiretkelle osallistui kaikkiaan 1924 miestä ja 268 hevosta. Rata-kirja ilmestyi vuonna 2010.

Varsin usein keskustelumme Pentti Perttulin ja Martti Soikkelin kanssa siirtyivät päivän päätteeksi tulevien projektien suunnitteluun ja niinpä muistan pyytäneeni Martti Soikkeliä vihkimään Nurmekseen Raappana Salin ja avaamaan sinne kootun taidenäyttelyn.

Raappana Sali Nurmekseen

Jo ensimmäiseen Rukajärven suunnan historyyhdistyksen toimintasuunnitelmaan tulivat ensisijaisena tavoitteena veteraanihaastattelujen jatkamisen lisäksi, Rukajärven tien nimeäminen sekä Rukajärvi-keskusten perustaminen. Alkuvaiheessa ensimmäistä Rukajärvi-keskusta kaavailtiin Nurmekseen. Sieltä oli varattuna tontti ja kelopuiset hirret parin vuoden ajaksi. Kelopuut olivat peräisin Rukajärveltä ja ne olivat tosi hyvän kokoista ohuimmatkin 60 cm läpimitaltaan. Tontti sijaitsi lähellä Bombaa LomaSirmakan naapurissa. LomaSirmakan vastaanotto oli entinen Onttolan asema ja sen yläkertaan pystytettiin Historiikkitoimikunnan toimesta Rukajärven suunnan rintamataidenäyttely. Samaan aikaan Iisalmen vastaava rintamataidenäyttely oli kovin suosittu. Iisalmen näyttely avattiin 27.4.2009 siis jo ennen kuin yhdistystämme oli perustettu. Näyttelyn suosio hämmästytti. Iisalmen näyttelyyn tutustui kulttuurisihteerin antamien tietojen mukaan peräti 21.000 kävijää. LomaSirmakan taidenäyttely avattiin tämän jälkeen 2.6.2009. Tämän näyttelyn avasi professori Martti Soikkeli ja vihki samalla näyttelytilan ”Raappana Saliksi”. Valmistin lehtikuusesta omin käsin Raappana Salin taulun jyrsimellä. Kaunistelin lankkua erilaisilla kuvioilla ja reunaornamenteilla.

KARJALAINEN | 5

SUNNUNTAINA 7.6.2009

”Joukkojen vähentäminen ei laske puolustuskykyä”

NURMES
Jaakko Pikkarainen

Viime sotien nurmekselaiset kranaatinheitin- ja viestimiehet saivat lauantaina omat muistomerkkinsä. Muistomerkkien paljastustilaisuudessa pit-

mässä juhlapuheessaan everstiluutnantti **Juha Manninen** korosti yleisen asevelvollisuuden olevan maanpuolustuksen perustaa.

– Yleinen asevelvollisuus ja siihen liittyvä varusmiespalvelus heijastuvat merkittävästi

korkeaan maanpuolustustah-
toon. Yleinen asevelvollisuus ja alueellinen puolustus yhteiskunnan voimavaroihin sovitettuna ovat maanpuolustuksen perustekijöitä, Manninen sanoi.

Manninen mainitsi puolustusvoimien kehittämisen yhtenä suuntana sodan ajan joukkojen vähentämisen uhkakuvien mahdollistamassa laajuudessa. Hän kuitenkin korosti, ettei joukkojen supistaminen merkitse puolustusvoimien suorituskyvyn laskua.

Juhlan tervehdyssanoissaan reservin kapteeni **Jari Mustonen** toi uutta näkökulmaan kertausharjoitusten järjestämiseen. Hän esitti, että harjoitusten suunnitteluun otettaisiin mukaan myös reserviläiset. Hän perusteli sitä lykkäysten pyytämällä harjoituksista, mikä johtuu mm. työelämän kiireistä.

Kranaatinheitinmiesten muistomerkki on 120 millimetrin kranaatinheitin ja viestimiesten Salpalinjan kivi, jossa on Viestipataljoona 50:n tunnus. Muistomerkki luovutti Nurmeksen reserviseurien puheenjohtaja **Esko Seppä**, ja ne otti kaupungin puolesta vastaan kaupunginjohtaja **Pertti Vainionpää**.

Taidenäyttely
Rukajärven suunnalla taisteloiden taiteilijoiden töiden valokuvanäyttely avattiin muisto-

merkkien paljastustilaisuuden jälkeen LomaSirmakassa. Näyttelyssä on esillä kaikkiaan noin 90, suunnan 15 taiteilijan töistä otettua valokuvaa sekä töitä.

Näyttelyn avasi professori **Martti Soikkeli**, joka sanoi sen olevan koko maata ajatellen arvokkaan ja ainutlaatuisen. Hänen mukaansa minkään muun rintamaloikon tai suuren joukko-osaston taiteilijoiden töistä ei ole koottu vastaavaa.

Rukajärven suunnan yhtenä tuotteliampana taiteilijana Soikkeli mainitsi lapinlahtelaisen **Kalle Halosen**, joka palasi sinne maalaamaan vielä kotiuttamisensa jälkeenkin.

– Hautskalta tuntuu taas heilutella pensseliä, vaikka tykit ympärillä jyskivät. On ihana päästä sellaiseen maailmaan, jonka taidetähtö avaa. Rauhalla on siellä ja sopuisuutta, Soikkeli lainasi taiteilijaa näyttelyn avatessaan.

Muistomerkki paljastettiin Nurmeksessa lauantaina.

Nurmeksen Raappana salin näyttelyn avaaminen
2.6. 2009

Rukajärven taideteokset ihastuttavat

Rukajärvi-näyttely karttuu uusilla teoksilla kesän aikana.

Nousteessani Loma-Sirmakan portailta ja astuessani näyttelyhuoneeseen minusta tuntui kuin kävisin mummulan vintille vanhoja sarteita ihastelemaan. Loma-Sirmakkaan on koottu Rukajärven rintamalohkon taiteilijoiden maalauksista valokuvanäyttely, jota katsellessa pääsee matkustamaan suoraan Rukajärven maisemiin. Näyttelytiloissa on lisäksi esillä puhdetöitä, joita on saatu niin paikallisilta asukkailta kuin yksityiskokoisistakin, kistien maalauksiakin.

Kauneutta kauhojen keskellä

Maalaussten joukossa on enimmäkseen kauniita luonnonmaisemia ja kylänäkymiä. On ilmeistä, ettei rintamalla ole haluttu kuvata sotaa, vaan seesteisempiä kohteita mielenrauhottamiseksi. Maisemista erityisen suosittuja ovat olleet joet ja järvien rantamaastot petäjäsine mäkineen. Veden äärellä oleminen koetaan usein rauhoittavaksi, ja kenties hiljaa virtaavalla joella on symbolinen merkitys esimerkiksi pois sotatanteerelta vievänä tienä.

Juuri metsäisistä rannoista käppyrämäntyineen tulee runsaasti mielestyymiä **Gallen-Kallelan Kullerjoon** sekä näkyminä tutulta Koli-vaaralta. Maalaussten maisemissa on sellaista tuttuutta etenkin pohjoiskarjalaiselle, että tuntu kuin niissä olisi itsekin käyskennellyt. Näitä maisemia on erityisen ahkerasti kuvannut **Kalle Halonen**. Halosen suosimat värisävyt sekä herkempi ja huolitellampi tyyli sopivat hyvin

Kalle Halosen maalaus Rukajärvi 29.5.1942. KUVA: TARU MÄKKÖNEN

realistiseen maisemakuvaamiseen.

Monenlaisia maalauksia

Valtaosan näytteillä olevien valokuvien teoksista muodostavat Kalle Halosen töiden ohella **Erkki Matilaisen** luomukset. Siinä missä Halonen suosi maisemia, Matilaiselta löytyy useampia muotokuvia ja muutama realistinen kuvaus sotilaan tehtävistä rintamalla, esimerkiksi tykin käsittelystä. Halosella maalauksessaan oli sen sijaan soppatykki.

Matilaisen tyyliin kuuluu rosoisempi ote, jossa esimerkiksi siveltimenvedot näkyvät. Matilaisen töissä on rohkeampaa värin leikkä - esimerkiksi maisema voi olla väritynnyt hyvinkin erikoisilla sävyillä ja muotokuva voi olla voimakassävyinen.

Poikkeuksen suoran sota-kuvauksen välttelemiseen tekee **Toivo Jutila** tulenhekkuisella maalauksellaan taistelutilanteesta. Maalaus pysäyttää katsoijan tehokkaasti rauhallisempien kuvien keskellä.

Muita näytteillä esillä olevia taiteilijoita ovat muu-

den muassa **Sven Grönvall**, **Jouko Salonen** ja **A. Tulkki**.

Paikallista merkitystä

Loma-Sirmakan rakennuttajan ja näyttelyn pystyttäjän **Risto Boxbergin** mukaan tauluja ja puhdetöitä näyttelyyn on tulossa vielä lisää kesän aikana. Hän toivoikin, että paikalliset ihmiset, joilla olisi sukulaissuhteidensa puolesta vielä olla Rukajärveltä peräisin olevia taideteoksia, ottaisivat yhteyttä.

Suurin työ taideteosten keräämiseksi on kuitenkin jo tehty, ja siitä Boxberg sanoo olevan kiittäminen Rukajärven historiikkitoimikuntaa, ja erityisesti sen jäsentä **Tenbo Tikkaasta**. Toimikunnan ansiosta Rukajärven taide on tullut tunnetummaksi.

Boxberg tähdentää Rukajärven taideteosten merkitystä nurmekselaisille, sillä joukot Rukajärvelle on kerätty juuri muun muassa Ylä-Karjalan ja Kainaan alueelta ja lisäksi vielä koottu Nurmekseen. Nurmeksessa sai vuonna 1986 alkunsa itse Rukajärven historiikkitoimikuntakin.

TARU MÄKKÖNEN

Raappana Sali sai jatkoa vuonna 2014, jolloin samaan tilaan avattiin komentaja E.J. Raappanan nimeä kantava valokuvanäyttely. Näyttelyn avasi yhdistyksemme hallituksessa tuolloin toiminut Nurmeksessakin aikanaan asunut Juuan kunnanjohtajan tehtävästä eläkkeelle jäänyt veteraanijäsen Olavi Tiittanen.

Tenho Tiittanen
14.8.2010 klo 9.00
Nurmes

LomaSirmakka vaalii Rajavartioston perinnettä

Tämä entinen asemarakennus, jossa nyt olemme, valmistui Onttolaan v. 1922. Samana vuonna silloinen Joensuun Rajavartiosto muutti Onttolaan. Siirron toteutti Joensuun Rajavartioston komentantti, myöhemmin rajakenraalina ja Rukajärven suunnalla taistelleen 14 divisioonan komentajana mainetta niittänyt Erkki Johannes Raappana.

Rajavartiosto oli Onttolan aseman tärkein asiakas. Päivittäisten tavaratoimitusten lisäksi aseman kautta kulki lukuisten nuorten miesten tie varusmiespalveluun. Joidenkin Onttolan sissien taival on vienyt heidät kirjaimellisesti pitkälle, EU:n Rajaturvallisuusviraston, FRONTEX'in pääjohtajan, Nurmeksesta kotoisin olevan prikaatinkenraali Ilkka Laitisen sotilasura alkoi varusmiespalvelusta Onttolassa.

Onttolan asema lakkautettiin liikennepaikkana v. 1976. Asemarakennus siirrettiin Nurmekseen, jossa se nyt toimii LomaSirmakan vastaanotto- ja toimitilana. Nykyiseen käyttöönsä tämä rakennus kunnostettiin puurakentamisen perinteitä kunnioittaen ja valmistui v. 2005. Entinen 4. luokan pysäkki muuttui 1. luokan rakennukseksi.

LomaSirmakka järjesti tässä rakennuksessa kesällä 2005 Rajavartiostolaitoksen historiasta kertovan Karhun Taival- näyttelyn. Siitä on muistona tuo pihalla oleva rajapylväs. Leijonavaakunan alla siinä on numero 647. Virallisen, samalla numerolla merkityn rajapylvään ohitti pääjoukko Nurmekseen ja Lieksaan kootuista, Rukajärven suunnalle marssineista rintamamielistä.

Rukajärven suunta oli ainut toisen maailmansodan rintamaloikka Jäämereltä Mustallemerelle, jossa rintamalinjat pitivät.

Näissä LomaSirmakan tiloissa järjestettiin kesällä 2009 näyttely, jossa oli esillä Rukajärven suunnalla taistelleiden rintamamiesten taideteoksia ja puhdetöitä.

Rukajärven rintamaloikka komentaja, Mannerheimin ristin ritari, kenraalimajuri Erkki Raappana, oli legendaarinen korpisoturi ja erämies sekä koirankasvattaja. Hän oli myös marsalkan luottokenraali ja ystävä.

Raappana tunnettiin hienona ihmisenä, joka aina kantoi huolta alaisistaan. Kerran hän sanoi, että "olemme mielestäni onnistuneet hyvin, ei sen tähden, että olemme edenneet kaksisataa kilometriä itään, vaan siksi, että olemme päässeet tänne tappiolukemin, jotka sittenkin ovat siedettäviä."

Maaherra Esa Timonen kertoi, että kun Raappana eläkkeellä ollessaan kalasti entisten sotilaidensa kanssa, nämä istuivat aina perähuhdolla kenraalin toimiessa soutajana.

Rajavartiolaitoksen perinteet ovat pitkälti myös Rukajärven suunnan perinteitä. Kiitollisena siitä, että LomaSirmakka jatkaa näiden perinteiden vaalimista nimeämällä tämän kokous- ja näyttelytilansa rajakenraalin muiston kunnioittamiseksi Raappanan Saliksi, Rukajärven suunnan historiayhdistys luovuttaa LomaSirmakalle tämän salin puisen nimikilven.

”Kuulit varmaan – Turdus viscivorus”

Professori Soikkelin kanssa 14.8.2010 jälkeen matkamme Nurmeksesta jatkui Lieksaan. Tutustumisen tulevan Rukajärven tien kohteisiin. Muistan kun pysähdyimme Jukolan Motin ränsistyneen taulun levikkeelle. Nousimme autosta – ja aivan kuin vaistonvaraisesti Martti lausui kuultuaan linnunlaulua: ”Kuulit varmaan – Turdus viscivorus”. Vastasin – kyllä kuulin. En paljastanut tietämättömyyttäni, mutta professori halusi hienotunteisesti varmistua ja paikkaan tutustumisemme jälkeen hän ilmoitti, että kysymys oli kulatorastaasta. Tuon hauskan tapahtuman jälkeen olen lintutieteilijää aina tervehtinyt tutuksi tulleella ilmaisulla: ”Turdus viscivorus”. Luonnollisesti myöhemmin paljastin hänelle, ettei minulla ollut mitään käsitystä siitä, mistä hän aluksi minulle puhui.

Tämän Nurmeksen ja Lieksan matkan aikana sain kuulla, että Martin isä Heikki Soikkeli oli Jatkosodan alussa komennettu nimenomaan Nurmekseen 10. Prikaatin koulutuskeskukseen suorittamaan asepalvelusta. Näin ollen minulle selvisi, että Martti Soikkelin isä luettiin Rukajärven veteraaneihin, vaikkei hän varsinaisesti taistelualueella käynytäkään. Liikekannallepanoa koskevan nimisekaannuksen jälkeen Martin isä Heikki Soikkeli komennettiin takaisin varsinaiseen sodanajan tehtäväänsä rautateitten palvelukseen.

Vas. takarivissä Martti Soikkeli, Ossi Laine, Timo Laukkanen, Pekka Sahari, Reijo Kortelainen, Matti Ahtiainen, Timo Tolvanen, Väinö Väänänen, Matti Ahtiainen, Paavo Salmensuu, Antero Huttunen, Sami Sihvo, edessä Tenho Tikkanen, Eeva-Liisa Kumpulainen, Ermei Kanninen, Laila Halme ja Pentti Perttuli. Kuva 19.9.2010 Marskin Majalla Lopella. peruskiven luovutuksen jälkeen.

Veteraanit valitsivat Rukajärven suunnan historiikkitoimikuntaan jäseniksi ja työtä jatkamaan professori Martti Soikkelin ja verotarkastaja Tenho Tikkasen 16.4.2007. Toimikunta luovutti digitoidun veteraanien haastatteluaineiston sekä Kansa Taisteli-lehdet Kansallisarkistolle hakemistoineen. Aineiston otti vastaan ylitarkastaja Meri Puranen kuvassa.

Poikkeukselliset kerronnan lahjat

Pitkät ajomatkat Martin kanssa kuluivat rattoisasti. Martin kirjallinen tuotanto ei täysin yllä toisen Rukajärven suunnan aiheistakin kirjoittaneen kirjailija Antti Tuuri lukumääriin (89), mutta se on laaja. Martti pitää pääteoksenaan kuitenkin ammattialastaan poikkeavaa kirjaa "Vaitelias mies". Se on kertomus puna-armeijan entisen vakoojan, sotavangin ja heimosotilaan elämästä Suomessa ja Neuvostoliitossa.

Martti Soikkelilla on poikkeuksellisen hyvä huumorintaju, hyvät kerronnan lahjat ja hyvä muisti. Huumorista yksi esimerkki. Turun yliopistolla Martti oli erehtynyt naisten kuullen kehuskelemaan sitä, että hänen kotonaan on ns. "ihmekaappi". Martin toteamus herätti kysymyksiä, johon hän sitten tuoreeltaan vastasi: Kotiin tultuani minulla on tapana riisua likaiset vaatteet ja laitan ne kaappiin. Ja kuin ihmeen kautta, olen havainnut, että löydän ne jo seuraavana aamuna pestynä ja silitettynä". Jotkut naispuoliset työyhteisön jäsenet katsoivat tämän olevan naisten pilkkaamista, mitä se ei suinkaan ollut, vaan päinvastoin, Martti arvosti puolisoaan. Arvostus oli molemmin puolista. Mikä tuli esille, kun Anja puoliso

ei saanut mieheensä puhelinyhteyttä niin hän soitti ja varmisti minulta, että kaikki oli kunnossa.

Martin kirjoituksia on voinut kaikkien noiden alkuvuosien jälkeen lukea pääasiassa Satakunnassa ilmestyvissä sanomalehdistä ja veteraanilehdistä.

Luonnollisesti näiden edellä kertomieni ajomatkojen aikana sain kuulla Martilta myös siitä, miten suuresti hän arvosti perhettään, omia lapsiaan, heidän menestystään työelämässä ja myös opiskelussa. Toinen lapsista oli kirjoittanut kuusi laudaturia ja toinen neljä, eli kymmenen ällää yhteensä kaikista kirjoittamista aiheista.

Lyhyt kertomus sivistyneestä miehestä ei anna oikeutta

Kiitos Martille, että hän on antanut aikaansa kaikkiin meidän puuhiimme. Martti Soikkelista ei ole kirjoitettua matriikkelitietoja, siitä syystä turvaudumme omiin tietolähteisiimme, joita olemme näiden vuosien aikana hänestä koonneet sattumanvaraisesti.

Työnsä äärellä Perttulin arkiston skannaustyö valokuvien osalta käynnissä 16.11.2010. Näin Perttulin laaja arkisto digitoitiin, aineisto luetteloiitiin ja luovutettiin kokonaisuudessaan Pentti Perttulille hänen 100-vuotispäivänään 13.3.2016. Tallennettu aineisto oli lähdeaineistona Perttulin 100-vuotisjuhlakirjalle "Raappanan ritari". Kirja on numeroitu. Perttulille luovutettu aineisto sisälsi digitoituja valokuvia laajan kirjallisen aineiston yhteensä 13.489 Mt:n aineiston. Tämä 13.3.2016 julkaistu "Raappanan ritari" aineisto löytyy kansallisarkistosta ISBN numeroilla 978-952-67950-4-1 ja 978-952-67950-3-4. Kuva TT.

MARTTI SOIKKELI LYHYESTI

- Martti on kertonut, että hän syntyi ”pieneen ratavartijan mökkiin Terijoella Karjalan kannaksella. Äiti oli käynyt Martin synnyttämässä Viipurissa 29.4.1935.
- Sodan uhatessa syyskuussa 1939 äiti ja kolme lasta siirtyivät Terijoelta Jaakkiman Pajasyrjän kylään tädin luokse. Isä jäi työhönsä korjaamaan pommitusten rikkomaa rataa Terijoella ja Sortavalassa.
- Talvisodan päätyttyä perhe pakeni maaliskuun 13. päivän vastaisena, kovana pakkasyönä ja päätyi Tornionjoen varteen. Ruotsi olisi tarvittaessa ollut lähellä. Poliisin tultua ilmoittamaan evakuoinnista äiti oli kieltäytynyt ensin lähtemästä. Perusteli päätöstään, ettei hän voi lapsia palelluttaa 30 asteen pakkasessa.
- Toukokuussa 1940 perhe muutti Parkanoon, josta isä oli saanut ratavartijan paikan, kun isän edeltäjä Veikko Luusua oli jäänyt junan alle. Isän vuoro tuli myöhemmin.
- Perhe muutti Parkanosta Poriin tammikuussa 1948.
- Martti jäi keskikoulun toiselle luokalle Porin lyseossa 1948.
- Martti sai keskikoulun viimeisellä luokalla Porin lyseossa algebrassa ehdot ja geometriassa kuusi. Tästä huolimatta hän meni syksyllä lukiossa pitkän matematiikan linjalle 1952. ”Taitaa olla salattuja kykyjä”, oli opettaja todennut kaikkien kuullen. Ja kyllähän niitä oli.
- Martti pääsi ylioppilaaksi Porin lyseosta yleisarvosanalla laudatur (matematiikassa laudatur) 1955.

Luettelon omaisesti erilaisia tehtäviä ja tapahtumia:

- Martti edusti Suomea jalkapallon B-junioripelaajana tanskalaisen suurseura Kjøbenhavns Boldklubin eli KB:n 75-vuotisjuhlaturnauksessa 1951.
- Urheiluseura Kirin puheenjohtaja Porin lyseossa 1952-53.
- Luontokerho Kaktuksen puheenjohtaja Porin lyseossa 1953-54.
- Martin isä jäi veturin alle 1956 ja menetti toisen jalkansa 55-vuotiaana.
- Alokkaiden saapumisjuhlan käsketty juontaja, Kenttätykistörykmentti 2, Niinisalo 1955.
- Reserviupseerikoulussa kokelaskouluttajana kurssilla 91 Haminassa 1956.
- Armeijakunnan tykistökomendantin sijaisena suuressa Varsta-harjoituksessa 1984.
- Jatkosodan Jalkaväkirykmentti 14:n Perinnekillan puheenjohtaja 2001-09.
- Rukajärven suunnan historiikkitoimikunnan jäsen 26.4.2007 lähtien.
- Rukajärven suunnan historyyhdistyksen perustajajäsen 19.9.2009.
- Opiskeluaikana palopelastajana ja ambulanssin miehistössä Porin kaupungin palolaitoksessa 1955 ja 1957-61, yhteensä 2 vuotta. Elämä opetti, mistä hän on kertonut saaneensa monenlaista käytännön opetusta.
- Valmistui maisteriksi kurssilta ensimmäisenä ja velattomana 1961.
- Turun Eläin- ja Kasvitieteellisen Seuran Lintukerhon puheenjohtaja 1957-59.
- Turun Ylioppilaskameroiden puheenjohtaja 1959-60.
- Turun Ylioppilaskameroiden vuosikilpailun voittaja 1961.
- Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen puheenjohtaja 1970-luvulla.
- Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen *Ornis Fennica* -lehden päätoimittaja 1960- ja 1970-luvuilla.

- Lintutieteellisen Yhdistyksen perustaja- (1959) ja kunniajäsen.
- Turun Lintutieteellisen yhdistyksen perustajajäsen 1966.
- Suomen Linnustonsuojeluneuvoston puheenjohtaja 1985-86.
- WWF Suomen merihyljetyöryhmän puheenjohtaja 1989-2000.
- WWF Suomen hallintoneuvoston varapuheenjohtaja 1990-luvulla.
- Turun yliopiston matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan notaari 1960-61.
- Turun yliopiston uuden, suuren biologian laitoksen ensimmäinen johtaja 1975-77.
- Turun yliopiston hallituksen jäsen 1981-83.
- Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitoksen (Seili) johtokunnan puheenjohtaja 1990-luvulla.
- Eläintieteen apulaisprofessori ja professori Turun yliopistossa 1977-98.
- Maa- ja metsätalousministeriön järjestämän kansainvälisen hyljesymposion kutsuttu puheenjohtaja 1983.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen hallituksen riistabiologian asiantuntijajäsen 1990-luvulla.
- Säkylän Pyhäjärven biologisen esitutkimuksen vastuullinen johtaja 1981-83.
- Laivaliikenteen biologiset vaikutukset Saaristomerellä -tutkimuksen vastuullinen johtaja 1980-83.
- Turun ympäristön merialueen kalastoselvityksen vastuullinen johtaja 1985-86.
- Silakan lisääntymisbiologia Airistolla -tutkimuksen vastuullinen johtaja 1987-91.
- Kalankasvatuksen vaikutus silakan lisääntymiseen -tutkimuksen vastuullinen johtaja 1980-luvulla.
- Luontoaamun (Yle Turku) ja Luontoillan (Yle Helsinki) asiantuntija suorissa lähetyksissä 1970–1990-luvuilla.

Todettakoon, että-

Martti alkoi seurustella kurssitoverinsa Anja Fredrikssonin kanssa joulukuussa 1956. He menivät kihloihin 19.6.1959 ja naimisiin 20.11.1960. Tyttäret syntyivät Marja ja Liisa syntyivät 1962 ja 1968.

Kirjoja ja muuta

- Breeding cycle and population dynamics in the dunlin (Calidris alpina)*. Ann. Zool. Fenn. 4:157-198. 1967. (väitöskirja).
- Martti löysi Amerikan mantereelle uuden lintulajin, räkättirastaan, Alaskan Barrow´ssa kesäkuussa 1968.
- Eläinten käyttäytyminen – Evoluutio ja merkitys* (yhdessä oppilaansa Jukka Salon kanssa). 1983. Tästä kirjasta *Tiedonjulkistamisen valtionpalkinto*.
- Satakunnan Linnusto* -kirjan päätoimittaja. 1983.
- Ajojäällä syntynyt* (yhdessä Seppo Keräsen kanssa). 1989. 127 s.
- Född i drivisen* (yhdessä Seppo Keräsen kanssa). 1990. 127 s.
- Miten eläimet käyttäytyvät* (norjankielestä suomentanut Martti Soikkeli, alkuteos Grete Myhre, *Dyr og atferd*). 1988. 138 s.
- Vaitelias mies*. Kertomus Heimopataljoona 3:sta sekä inkeriläisestä puna-armeijan sotilaasta Suomessa ja hänen perheistään. 2008.
- Huijari ja muita yliopistotarinoita*. 2015. 185 s.
- Seili – Saaristomeren tutkimusta 50 vuotta*. Toim. Ilppo Vuorinen, Tapani Juusti, Tuomas Koivula ja Martti Soikkeli. 2014. 255 s.

- Kaksi elämää, kaksi kohtaloa – kirjailija Volter Kilven ja merimies Emil Enbergin*. Esitelmä ”Volter Kilpi Kustavissa” -kirjallisuusviikolla 20.7.2000.
- Pentti Perttulin kirjoituksia Rukajärven suunnan perinnetyöstä*. Toim. Pentti Perttuli, Tenho Tikkanen ja Martti Soikkeli. 2007. 50 s.
- Pentti Perttuli Rukajärven suunnalla*. Jatkosodan aikaiset valokuva-albumit 108 sivua (kaksi kappaletta). Toim. Pentti Perttuli, Tenho Tikkanen ja Martti Soikkeli. 2008.
- Rukajärven suunnan historiikkitoimikunta (Pentti Perttuli, Tenho Tikkanen ja Martti Soikkeli): *Jatkosodan 14. divisioonan veteraanien haastattelujen* (12 389 sivua) ja *Kansa taisteli, miehet kertovat* -lehden kaikkien numeroiden (12 613 sivua) luovuttaminen 26.4.2007 digitaalisessa muodossa Suomen Kansallisarkistoon. 2007 hakemistoinen.
- Rukajärven rintaman taidetta Jatkosodan ajalta – Taiteilijoiden esittelyt ja rintamataiteen valokuvat*. Rukajärven suunnan historiikkitoimikunnan julkaisu, toim. Tenho Tikkanen, Pentti Perttuli ja Martti Soikkeli. 2009. 72 s.
- Metsän poika – Skogens son* Antti Laitisen videonäyttelyn (Turun taideakatemia) kutsuttu avaaja Wäinö Aaltosen museossa 2.5.2002.
- Rantaniittyjen vuosikymmenet – Minun olivat niityt*. Valokuvanäyttely rantaniittyjen muutoksesta Porin rannikolla 1950-luvulta lähtien. Luontotalo Arkki, Pori. 2006.
- Satakunnan Kansan (aluksi yhdessä Ilkka Liljan kanssa vuodesta 1952), Turun Sanomien (mm. kolumnisti 1970-luvulla) ja Helsingin Sanomien avustaja.
- Martti oli 87-vuotias, kun Turun sotaveteraanit kutsuivat hänet jäsenlehtensä *Veljesviestin* toimittajaksi kirjoittamaan lehteen juttuja, joista oli pulaa.
- Suomen Leijonan Ritarikunnan I luokan ritarimerkki 1998.
- Suomen Biologian Seura Vanamon *Kairamo-mitali* 2004.
- Suomen Metsästäjäliiton hopeinen ansiomerkki.
- BirdLife Suomen kultainen ansiomerkki 2019.
- Kotipuheenjohtaja (vaimon antama roolinimike).

-Liikunnasta, mm. jalkapallosta, johtuneita vammoja: käsivarren molempien luiden poikkimurtuma lapsena (putosi puusta), kehräsluun murtuma, lonkkamaljan (acetabulum) murtuma, rintalastan murtuma, kylkiluun murtuma, kiertäjäkalvosimen laaja repeämä kahdesti (molemmat puolet), hauislihaksen toinen jänne pysyvästi irti, sekä nenäluun, kaularangan ja kallonpohjan murtuma (takaa tullut ohittaja kaatoi hänet Turun Teatterisillalla 2013, kypärä pelasti hengen), laajat toisen asteen palovammat 2019 (pyörtyi saunassa kiukaan päälle) sekä volvulus (paksusuolen kiertymä, tukos ja lyhennys) 2021.

-Harrastukset: lukeminen, kirjoittaminen, sotahistoria, ornitologia, valokuvaus, veneily (vene 9,15 m osaksi itse tehty), suuren meridieselmoottorin asennus ja huolto, harmaahyljelaskennat eteläinen Selkämeri–Ahvenanmeri/Märketille (Ruotsi) asti ja kirvestyöt (mm. kesämökki 60 m² ja kaksi vajaa á 15 m²).

Muistion laati Tenho Tikkanen.

Liitteenä: Martti Soikkelin kirjoitukset, Talvisota ja lapsen yö 13.3.1940 ja Muistoja varusmiesajalta.

Talvisodan päättymistä muistellaan eri tavoin.

Ennen sodan alkamista perheemme oli siirtynyt rajan pinnasta Terijoelta tätini luokse Jaakkiman Pajasyrjän kylään. Siellä oltiin Karjalan Kannaksen ja Laatokan Karjalan rintamien välissä.

Sodan äänet kuuluivat, talo tärisi usein, ja kerran öljylamppu putosi seinältä. Me lapset kävimme tutkimassa pommikuoppaa. Lentokoneen äänen kuullessa oli käsky mennä suojaan tiiliuunin taakse.

Puolenyön jälkeen 13.3. poliisi jyskytti äidit hereille. ”Kello kolme on oltava kansakoululla. Mukaan saa ottaa sen, minkä jaksaa kantaa.”

Tätini kertoi äidin sanoneen: ”A mie ko en lähe pieniin lapsiin kans keskel yötä mihinkää. Jos ryssä tulloo, mätköö yli.”

Lähdettävä oli.

Naapurin mies valjasti hevosen, ja äidit peittelivät kuusi pientä lasta rekeen heinien ja vällyjen alle. Nuorin lapsi oli puolivuotias. Pakkasta oli 30 astetta.

Äiti ajoi hevosta ensi kerran elämässään. Hän kertoi, että Uukuniemellä eräs vastasyntynyt vauva kuoli, kun sen äidiltä ei tullut maitoa. Pakomatka jatkui, ja seuraava yö nukuttiin Mikkelissä kirkon urkuparvella.

Meidät ja muita evakkoja vietiin tuhansittain Tornionjoen varteen siltä varalta, että jos Neuvostoliitto valtaa Suomen, Ruotsi on lähellä. Kuusi- ja kahdeksanvuotiaat sisareni kävivät omin päin jäätä myöten Ruotsin puolella ja saivat siellä suklaata.

Kahden kuukauden kuluttua asuimme jo Parkanossa, ja elämä rauhoittui. Olen ajatellut, minkälainen olisi elämäni ollut, jos Stalin ei olisi hyökännyt ja jos olisimme saaneet asua ja varttua Terijoella.

Tuskin minua olisi pantu oppikouluun. Isä oli ratavartija, ja ehkä olisin tehnyt elämäntyöni ratatyömiehenä.

Sotien takia elämä kuljetti minut ja sadat tuhannet muut karjalaiset toisin kuin oli ajateltu. Vanhempani eivät koskaan valittaneet mistään olosuhteista, eivät edes silloin, kun isä oli jäänyt veturin alle ja menettänyt jalkansa.

Ystäväni Torsten Stjernbergin isä oli talvisodan jälkeen työskennellyt pappina Lapväärtissä ruotsinkielisellä Pohjanmaalla. Hänen tehtävänään oli sijoittaa evakkoja paikallisiin taloihin.

Hän oli ihailnut Jaakkimasta tulleita evakkoja ja näiden asennetta. Myöhemmin hän muisteli pojalleen: ”Med värdighet bar de sitt öde.” (”Arvokkaasti he kantoivat kohtalonsa.”)

(Veljesviesti 1/2023)

Muistoja varusmiesajaltani 1950-luvulla

Martti Soikkeli

Nuoret miehet kehittyvät henkisesti hitaammin kuin naiset. Tämä tosiasia sopinee selitykseksi sille, että vuosien kuluttua eräät varusmiehenä tehdyt tempaukset tuntuvat aika typeriltä. Mutta tästä seikasta saadaan hyvä selitys: enhän minä muuten olisi tehnyt mitään, mutta nuo kehittymättömät aivoni tekivät.

Satakunnan tykistörykmentti (SATTR) Hämeenkaan luoteisessa kulmassa, seisoo liki Niinisalon kylää. Siihen aikaan, kun sen nimeä ei ollut vielä muutettu, varuskunta tunnettiin nimellä Kenttätykistörykmentti 2 (KTR 2).

Sulkeisharjoituksissa

Palvelin varusmiehenä rykmentin äänimittauspatterissa. Marraskuussa 1955 me patterin alokkaat olimme sulkeisharjoituksissa. Niiden tarkoituksena on kouluttaa sotilas käskyn nopeaan toteuttamiseen. Ylikersantti komensi: ”Patteri! Valkiajärven ympäri vastapäivään ...!”

Sulkeiskenttä oli Valkiajärven lähellä, joten järven kiertämiseksi oli lähdettävä joko oikealle tai vasemmalle. Kuultuani sanan ”vastapäivään” ajattelin heti, että on lähdettävä oikealle. Kun ylikersantti komensi ”Mars!”, kaikki muut alokkaat lähtivät vasemmalle eli myötäpäivään, mutta minä lähdin ainoana oikealle vastapäivään.

Kun ylikersantti oli käskennyt ”Patteri!” ja olimme pysähtyneet, hän huusi minulle: ”Alokas, minnekäs te menette?” Koska tiesin olevani oikeassa, olin juossut mahdollisimman kauas ja huusin takaisin: ”Herra ylikersantti, menen Valkiajärven ympäri vastapäivään.”

Ylikersantti mietti hetken, mikä on vastapäivään, ja komensi sitten alokkaat riviin, eikä asiasta puhuttu sen enempää. Olin itsekseni hiljaa tyytyväinen, kun olin pystynyt alokkaana toimimaan itsenäisesti.

Pirkko

Kerran tykkimiehenä otin tyhmyyttäni suuren riskin. Olin keksinyt mielestäni hyvän keinon päästä lomalle, kun kaipasin ystävääni Mirjaa. Hain parin päivän lomaa kihloihin menoa varten. Ilmassa ja varmaan loman myöntäjän päässäkin leijui ajatus, että naiseni, jonka nimeä ei kysytty, oli raskaana. Siitä muka tarve kihlautua.

Porissa kultasepän liikkeestä valitsin halvimman kullanvärisen sormuksen, joka maksoi nykyrahassa muutamia euroja. ”Mitä tähän kaiverretaan?”, kultaseppä kysyi. Sanoin, että laitetaan vaikka Pirkko ja päivämäärä. Vasta tultuani ulos liikkeestä muistin, että patterin päälliköllä on Pirkko-niminen tytär. Tämän Pirkon kanssa olin kerran lukiopoikana istuskellut hämyisen kesäillan puiston penkillä.

Palattuani yksikköön ilmoittauduin vääpeli Kuistille. ”Onko Teillä todistusta?”, vääpeli kysyi. ”Ei minulla muuta” sanoin ja aloin vetää sormusta sormestani. ”Jaha, jaha”, sanoi vääpeli, ja asia oli sillä selvä, vaikka ei ollut Pirkkoa eikä raskautakaan.

Hevosmies

Rekikelit olivat tulleet, ja käytiin aliupseerikoulua. Rivin edessä vääpeli kysyi, kuka osaa käsitellä hevosta. Piti lähteä ajamaan polttopuita everstin asunnolle. En vielä kukaan ymmärrä, mikä minuun meni, kun vastasin: ”Herra vääpeli.” Kai jonkinlaisessa vaihtelun halussani ilmoittauduin hevosmieheksi, vaikka minulla ei ollut vähäisintäkään kokemusta hevosista.

Tallipalvelussa olleet tykkimiehet olivat ystävällisiä ja valjastivat hevosen. Sillä oli tapana kääntää itsensä valjastamisen kannalta mahdollisimman hankalaan asentoon pilttuiden väliseinän viereen.

Halkojen ajo sujui ongelmitta, ja sekä hevonen että minä palasimme onnellisesti tallille.

Kirkkojärven marssi

Siihen aikaan 1950-luvulla Kirkkojärven marssi RUK:ssa oli vielä nimensä mukainen. Järvi kierrettiin myötäpäivään varustuksena kivääri. Matka oli noin 14 kilometriä. Suhtauduin marssiin harkitsemattomasti ja olin edellisenä iltana myöhään iltalomalla. Olin jalkapalloilija ja pidin itseäni jonkinlaisena urheilijana, jolle marssin piti olla vain kevyt verryttely.

Herätys oli aikaisin, samoin aamiainen. Siihen aikaan ei puhuttu mitään verensokerista tai riittävästä tankkauksesta. Puolimatkan jälkeen minulle tuli noutaja, kun voimat loppuivat. Ilman kurssitoverien apua en olisi selvinnyt maaliin.

Joku kantoi kivääriäni, ja tokkurassa suunnittelin jo saappaiden riisumista ja juoksemista sukkasillani talvisella maantiellä. Lyhyt järjestäytymistauko ennen maalia palautti voimia, niin että minua ei tarvinnut kantaa maaliin.

Metsään täyttä laukkaa

Haminan varuskunnassa oli hevosia, sillä armeija oli osaksi hevosvetoinen. Patterin päällikkö majuri Urho Karhula oli kova ratsastaja, ja samoin oli ylivääpeli Sulo Karonen. Meitä patterin apukouluttajia, joita nykyisin sanotaan kokelaskouluttajiksi, oli puoli tusinaa, ja myös meille annettiin tilaisuus ratsastaa. Olimme turhamaisia ja käytimme kiliseviä kannuksia lomapuvun kanssa, vaikka ratsastaa emme osanneet.

Harjoittelimme vain yhden kerran tallin takana aitauksessa. Seuraavaksi ylivääpeli Karonen vei meidät yleiselle tielle. Ratsastimme aluksi etelään Pappilansaarten kautta. Saaria yhdisti kevyt puusilta, jonka kopinan kuultuaan hevoseni pelästy ja nousi takajaloilleen. Hyvä, että en pudonnut mereen. Isommalle Vilniementielle päästyämme ylivääpeli lähti keulilla laukkaan, ja me kokemattomat kokelaat olimme hevostemme vietävinä kuin jotkut säkit.

Tultiin siitä vielä isomman maantien eli nykyisen Museotien risteykseen, josta mentiin läpi metsään täyttä laukkaa. Vasta metsässä ylivääpeli Karonen sai hevosensa hallintaan, ja meidänkin hevosemme rauhoittuivat. Mutta kaikkein pahin odotti Karosta talleilla.

Ratsastimme talleille rauhallista käyntiä. Kuinka ollakaan, talleille tuli samaan aikaan kapteeni Wilhelm Stewen, joka oli toisen komppanian varapäällikkö. Stewen oli huippuratsastaja, joka alkoi

heti moittia kovin sanoin ylivääpeli Karosta siitä, että hevoset oli ajettu vaahtoaviksi. Kun armeijassa moititaan, sitä kuunnellaan vastaan sanomatta. Me kokelaat tunsimme olomme vaivautuneeksi, vaikka Stewen ei meitä moittinutkaan.

Varmistamaton taskuase

RUK:ssa meitä apukouluttajia käytettiin viikonvaihteen päivystäjinä. Tähän tehtävään kuului taskuase, jota kannettiin vyöllä kotelossaan. Kerran päivystäjän huoneessa aloin aikani kuluksi tutkia asetta. Äkkiä pelästyin, kun tajusin, että käsissäni oli ladattu ja varmistamaton pistooli.

En ollut aikaisemmin pidellyt minkäänlaista taskuasetta enkä ollut saanut koulutusta taskuaseen käyttöön. Irrotin aseensa lippaan ja aloin pohtia, miten saan panoksen piipusta. Järkeilemällä se onnistui, kun muistin, miten patruuna poistetaan kivääristä.

Majuri Karhula

Patterin päällikkönä toimi majuri Urho Karhula (1913–2010). Hän oli jämerä sotilas ja sotaveteraani. Sattumalta meitä yhdisti ornitologia, kuten myöhemmin opin tietämään. Kesäkuussa kasematin kulmalla pysähdyin kuuntelemaan kauniisti laulavaa, siihen aikaan vielä harvinaista viitakerttusta. Paikalle tuli myös majuri Karhula, joka oli laulajasta kiinnostunut.

Vasta vuosia myöhemmin tulin tietämään, millainen sotilas Karhula oli ja mikä oli ollut hänen ratkaiseva osuutensa Ihantalan taistelujen tulenjohtamisessa kesällä 1944, kun samaan maaliin ampui parikymmentä patteristoa ja 250 putkea. RUK:n opetuksessa ei kertaakaan mainittu Ihantala.

Lähes 40 vuotta myöhemmin päätin soittaa Karhulalle ja kysyä, miksi Ihantalan torjuntavoittoa ei ollut käsitelty opetuksessa. ”Asia oli niin läheinen vielä siihen aikaan”, Karhula sanoi. Ehkä hän tarkoitti suuria tappioita tai sitten niin sanottuja yleisiä syitä. Sodanjälkeisinä vuosikymmeninä ei ollut sopivaa korostaa Suomen armeijan onnistumisia. Eihän Talvisodastakaan voitu puhua avoimesti ja oikeilla nimillä.

Soittaessani Karhulalle vuosikymmeniä myöhemmin otin puheeksi kasematin kulmalla laulaneen viitakerttusen. Hän muisti hyvin linnun ja minut, ja näin saatoimme keskustella sekä ornitologiasta että Ihantalan tulenjohtamisesta.

Kokematon komentajan sijainen

Kertausharjoituksissa sijaintini ja tehtäväni oli toistuvasti ollut armeijakunnan tykistötoimistossa toimistoupseeri. Näin oli myös suuressa Varsta-harjoituksessa 1984. Kun komentajan tehtäviä hoitanut kapteeni lähti asioilleen, hän määräsi minut sijaisekseen.

Harjoituksissa oli tykistöä Niinisalosta asti. Opettelin kartalta tykkien sijainnin, ampumis sektorin ja kantaman. Illalla everstin johtamassa palaverissa kaikki meni hyvin, kun esittelin tykistön tilannekatsauksen ja tulisuunnitelman.

Kukaan kuulijoista ei voinut aavistaa, että siinä puhuu tykistöupseeri, joka ei ollut koskaan nähnyt tykillä ammuttavan. Kokelaina Haminassa me apukouluttajiksi määrätyt emme nähneet tykistöä. Sen sijaan kokelastoverimme yksiköissään kävivät Lapissa Rovajärvellä harjoituksissa ja oppivat sekä tuliasematoimintaa että tulenjohtamista.

Tätä taustaa vasten sotilaspassiini merkitty sodanajan sopivuuteni tuntui liioittelulta. Passissa on kohta *Sopivuus koulutuksen perusteella*. Suurin osa tykistön ja krh:n upseerikokelaista luokiteltiin sopiviksi tulenjohtajiksi, koska heitä ja jalkaväen joukkueenjohtajia sota vei eniten. Minulla lukee passissa *1. Sopivin Tulipatterin päällikkö, 2. Sopiva Mittausupseeri ja 3. Sopiva Jaoksen johtaja. Yleisarvostelu kiitettävä.*

Sotilasurani arviointi osoittaa, että armeijassa henkilö voi olla muodollisesti pätevä vaativiin tehtäviin, vaikka hänellä ei olisi minkäänlaista käytännön kokemusta kyseisistä tehtävistä. Sopivuus tehtäviin onkin ymmärrettävä sopivuutena koulutettavaksi, jos tilanne niin vaatii.

Myöhemmin olen ajatellut, että varusmiespalvelukseni kantava voima oli ollut pitkä matematiikka Porin lyseossa, mikä asia näkyi sopivuusluokittelussani, vaikka peruskoulutuksen aikaan sotilaan järkea ei juuri vielä ollutkaan. RUK:n koulutus oli tuntunut helpolta.

Tutkimuksia saaristomerellä

Tiedemies teki käytännön tutkimuksia pitkin saaristomerta. Vuosia kestäneet harmaahylje-tutkimuksiinsa hän käytti omistamaansa merikelpoista Sunmar 850 venettä. Oheinen kuva on otettu Kustavin ja Ahvenanmeren Märketin majakkasaaren välisellä alueelta.

*Räyskä – Enkelilintu vuodelta 1961. Valokuvaaminen kuului tutkimusten ohella mieliharrastuksiin.
MS.*

*Martti Soikkeli kertoi erityisen paljon pitäneensä kädentaitoja vaativissa rakennustyöissä.
Kuva perheen kesäasunnon rakennustyömaalta Kustavi 1973.MS.*

Martti Soikkelin isä Heikki oli ratavartija. Kuva Terijoelta.MS.

"Ratavartijan mökki" Terijoelta vuodelta 1936.MS

Anja ja Martti Soikkeli, kihlakuva 1959.MS.

Martti Soikkeli

Tiedemies ja perheenisä.